

Michaela Rozbrojová

Posílám Vám přepracovanou verzi, tak doufám, že to bude v pořádku a omlouvám se za zmatek. Jen jsem Vás nepochopila.

Dreams of power

Návaznost předávání

Počátkem třicátých let 20. století pocítil učitel japonského Zenu Sokei-an, že by neměla být nauka předávána laiky. Prakticky ano, ale nemůže být děděna z generace na generaci. Cítil, že Američané by nebrali laiky tak vážně jako samotné učitele Zenu. Byli i tací, kteří s ním nesouhlasili – spor přetrval. V psychoanalytických kruzích je dokonce známo, že větší váhu má analýza pocházející přímo od zakladatelů jako Freud a Jung. Analýza je skeptická vůči návaznosti a šíření nauky.

Diskuse západního tibetského buddhismu o věrohodnosti a plynulosti předávání nauky (přenosu nauky) není proto zcela svérázná. Má své místo uvnitř dilematu, ve kterém se proti sobě staví organizovaný a systematizovaný přístup k pochopení, moudrosti a gnósi.

Nicméně symbol porušeného předávání moudrosti je pravděpodobně daleko důležitější v tibetském buddhismu než v jiných psychospiritálních a náboženských skupinách. Významnou výjimku tvoří Zen. Přenos duševní energie je v tibetském buddhismu symbolizován hierarchickým systémem, rodem nebo reinkarnací lámů.

V debatě s množstvím tibetských jeptišek a mnichů jsem zjistil že rozhodnutí být vysvěcen je stále svázáno s ideou čistoty, autenticity a povinnosti. Navíc symbol návaznosti vyjde najevo.

Jeden z hlavních proudů buddhismu věří, že úspěch a dlouhověkost učení záleží na tom, že jsou presentovány ve své čistotě a originální formě. Společenství jeptišek a mnichů vidí svou úlohu v ochraně čistoty tibetského učení a zabezpečení šíření myšlenek tibetského buddhismu. Jako takoví se stávají členy „rodiny,“ – věrnost učení znamená věrnost rodu lámů.

Klášterní profesionálové

Symbyly profesionála, experta a technokrata jsou často používány k ověření hierarchického systému tibetského buddhismu a rozdílu mezi vysvěcenými a laickými praktiky. Tibetský buddhismus je studnicí vnitřních technik, vědy, systémem duchovních technik (například se říká, že velké množství tibetského

buddhistického učení vyžaduje plně profesionály, kteří jsou placeni a podporováni ve studiu a praxi).

Pohyb směřující ke snižování hierarchie je pozorován se znepokojením, budoucnost vidí ji jako potencionální katastrofu pro učení. Strach vyjadřují většinou dodržováním učení a pravou vírou. Na počátku tohoto století vyjádřil Pallis svůj názor, když napsal, že řetěz je daleko důležitější než jednotlivé jeho části (články). Pallisova představa řetězu byla nahrazena jakýmsi informačním managementem, průmyslníci byli nahrazeni profesionály, technokraty a manažery. Knihovna, museum, skladiště stále více podléhají psaným metaforám informačního vedení. Představy o ohromném množství informací, o uložení, přístupu, hledání, řádu, systémech, expertech a zdatnosti jsou dnes v popředí zájmu, hlavně když se starají o přenos (překlad). Ten je důležitý pro propojení plynulosti čistoty a věrohodného učení ve fantazii. Správné překlady jsou považovány za útočiště řady možných interpretací, pomáhajících uchovat si přečtené.

Důraz je kladen na gramatickou přesnost a filosofickou preciznost. Některým učencům budou vysvětleny postupným řádem plně profesionálního přístupu k celistvosti čistoty tibetských textů. Tento vládnoucí přístup je považován za jedinou možnou cestu, která zajišťuje plynulý přenos moudrosti a znalostí během dlouhého časového období. Ale skrytá pravidla buddhistické pedagogického systému jsou ignorována. Malý zřetel je dáván důsledkům tibetského buddhismu, ten přijal za své jisté organizační prvky kapitalistické společnosti. Klášterní život tibetského buddhismu se rozvíjel na feudální, aristokratické úrovni. V této podobě dokonce dosáhl plného rozkvětu, za 400 let za 5. a 6. dalajlamy. Marin ve své ostré kritice Naropa institutu v Americe říká, že se duchovní tradice ze západní organizace tibetského buddhismu přenesly do kapitalistického uspořádání. Půvab měla pro svou věrnost, která zbytečně připomínala půvab aristokracie, pro vzestup střední třídy v prvních dnech kapitalistické expanze. Tato feudální tradice je v dnešní průmyslové kultuře, která prochází hlubokou krizí základních hodnot a krizí ve víře v sociální významy. V tomto kontextu je významná struktura tibetského buddhismu, buď je brána konzervativně jako elita a duchovní třída nebo jako systém expertů a informačních manažerů.

Žijící bohové a skrytá pravidla

V srdci duchovního systému stojí reinkarnovaní vysocí lamové, Rinpočhové. Tibetští Rinpočhové stojí zcela mimo kritiku, zatímco takovýto postoj je zcela běžný v přátelství Guru-studentů, tibetský buddhismus jde ještě o krok dále. Obyčejný

západní zasvěcenec se ani neopovažuje kritizovat, jen se pokouší porozumět. Cestovateli Pallisovi bylo před mnoha lety v Tibetu řečeno, že když se lama dopustí nějaké chyby, nepředpokládá se, že by to nějak poškodilo jeho učení a narušilo disciplínu. Nebo, že by se dokonce zmenšila poddanost mistrovi. Vztah mistra a žáka je v duchovní tradici považován za něco, co přesahuje rámec aktuálních osobních záležitostí. Respekt musí být vždy viděn v systému duchovních souvislostí. Pozice, ne nutně osoba, nařizuje poslušnost a oddanost.

Tibetský buddhismus rovněž rozvinul jakousi ochranou stráž, která se stará o to, aby nebyl narušen systém uctívání. Dokonce, i když lama žije v nedostatečné klášterní čistotě, příkladem je šestý lama, jeho erotická poesie a návštěvy nevěstinců ve Lhase, jeho chování nesmí ovlivnit celkový obraz jeho osobnosti.

Odborníkovi by řekli, že taková akce byla naplánována, aby prověřila víru (důvěru), nebo z jiného důvodu, aby posoudila vztah k vzorům, vzdáleným tobě i mě. Nakonec je zdůrazněno, že kritizovat lamu, učení, rod nebo systém je obrovská chyba. Ve starém Tibetu to bylo dokonce bráno jako prohřešek a zločin. Západní skupiny podporují tento bezpochyby důstojný postoj k lamovi. Například Tibeťané si s sebou přinesli do exilu rituální a ceremoniální jazyk feudálního dvora. Slova jako hranice, drahocenný, měnit se, atd. se vyskytují v textech a komentářích a jsou často přijaty Západňany s přehnanou úctou a formálním respektem. Západní cestovatelé se často v minulosti zmiňovali o tomto jazyce používaném u dvora. Používá se při ceremoniích a přísně odděluje dva nápadité světy. Jazyk u dvora doplňují bohaté klášterní kostýmy a rituály, pro posunutí stranou dobře formulovanou aristokratickou představitost ze zmatku a hrubosti každodenního života. Je předpovídající, nepřímý, lichotivý, hierarchický a zdobný. Vše je vytvořeno k utvoření propasti mezi lamou a kýmkoliv jiným. Jsou považováni za Mistry, kteří stojí na nejvzdálenějším břehu, mají absolutní pravdu.

Tvrzení, že tibetští Rinpočové smí postrádat světské zkušenosti západního světa (v sexuálních vztazích, kariéře, politické aktivitě, ekologických problémech), proto můžou poskytovat pouze nejvšeobecnější rady je argumentováno odpovědí, že jsou osvíceni a tudíž vševědoucí.

Následující rozhovor je typický z mnoha, které jsem slyšel při vyučování tibetských lamů:

Nováček: On (lama) doopravdy nic neřekl.

Kněz: Ne, to jsme my, kdo musí naslouchat jiné cestě.

Nováček: Ale on jen zopakoval stejnou věc.

Kněz: To proto, že v sobě máme mnoho překážek, které se snaží odstranit.

Nebo jiný:

Kněz: Baví tě učení?

Nováček: Ne patřičně.

Kněz: Přicházíš sem s očekáváním. Když nevyjde tak, jak chceš, budeš se hněvat a budeš zklamáný.

Paradoxně, takový systém víry je podporován bok po boku nařízením. Nejde o to, aby člověk věřil tomu, co druhý řekne, ale aby se opíral o znalosti a zkušenost, ne o víru. V knihách a literatuře se říká, že buddhismus je pravdivý, protože je založen na empirické zkušenosti, ta je opravdu jedním z jeho základů. Přesto je jen ideálem a ne běžnou praxí. Kromě komunit na západě, které praktikují tibetský buddhismus, upřednostnila celá struktura pravdu před výzkumem. Navíc mnoho ze základních a technik jsou pseudovědecké. Nejsou obvykle racionálním cvičením, ale nařízením mezi jednotlivcem a hlubokou kulturní představivostí.

Když lama udělá nebo řekne něco, co se naprosto vymyká předem dobře připravenému scénáři, někdo řekne, že testuje víru, je v tom jistý druh dvojsmyslnosti. Testování víry zajišťuje, že na ni buddhismus nespolehá, že je cenný, protože je založen na empirických a ověřených aspektech svědomitosti a zkušenosti. Instrukcím a činům lamy se musí věřit, protože poukazují na realitu mimo naše chápání.

Přesto neznamená, že jsou příkazy nejvyšších lamů i dalajlamy přijaty. Učení je zkoušeno skrze zkušenosti, implicitní učení je však ve formě uzavřeného systému a jednotlivec je ponechán, aby sám hledal chybějící odpovědi, které jsou známy mistroví (pánovi). Samozřejmě teoreticky by neměla být situace jako tady. Někdo by mohl argumentovat, že toto je chyba, kterou dělá ze začátku mnoho jedinců. Studium se netýká primárně toho, co by se mělo stát, ale toho čím se to stane mezi širokou škálou skupin, které se zajímají o tibetský buddhismus. Tibetský systém musí nést nějakou zodpovědnost za chyby a za postoje nekritické víry. Například používá metafory duševní hygieny, které podporují závislost (když jsme nemocní vezmeme si prášek, tak proč by to nemohlo fungovat na duchovní úrovni?).

Požadavek vševědoucí podstaty pro identifikaci reinkarnovaného lamy plus hustě kodifikované ikonografické a rituální přehlídky tvoří mýty o neomylnosti a všemohoucnosti. V nejlepším případě vytvoří představu příznivého otcovství. V jiné rozpravě nejsou tyto věci chybnými stanovisky o duševní cestě, ale v dialogu mezi tibetským buddhistickým systémem a západem jsou podstatné. Duchovní

porozumění vztahu mezi studentem a učitelem je nejasné. Síla obou mozků a představivosti je rozdělena nebo v extrémních případech ochromena. Jung psal o této situaci s dávkou ironie: žák je bezcenný, skromně sedí u nohou mistra a hlídá ho před vlastními nápady, může se alespoň slunit na slunci...

Z jedné perspektivy jsou pro sebe učitel a celý náboženský systém velkou technikou. Všichni jsou součástí hry představivosti. Ale který druh nápaditého údaje je představován tibetským buddhismem jako systém, jako vnitřní síť vševědomosti vysokých lámů, kteří jsou považováni za vtělení božskosti?

Tento systém je obýván ve svých nejstrategičtějších místech, není pouze reprezentován osvícenou myslí, ale i aktuální personifikací: polobohů v lidské formě. Cokoliv si tento systém myslí, představuje, říká, ptá se, dělá, radí je považováno za absolutně pravdivé.

Zcela jasně žijeme pro mnohé západní buddhisty na vrcholcích kosmické hory – Olympu nebo Meru. Žijeme v přímé přítomnosti bohů a jejich soukromých návštěv (např. pančenlama je Amitaba). Existuje pro nás žijící pantheon, opravdová archetypální říše. Jako když byl papež považován za Krista a duchovní hierarchie za následovníky reinkarnovaných. Samozřejmě sama tato tvář děsivé moci byla zřídka plně mobilizována a tibetští buddhisté měly jiné tváře vedle tohoto duchovního totalitarismu. Člověk může cítit kontrast, že text byl zřídka kdy uzákoněn v plné míře, a že mnozí klíčoví hráči se zdáli být zmateni jako kdokoliv jiný. Toto inspirující drama se ozývalo skrze každý detail rituálu, každou nuanci etiky, každou filosofickou kategorizaci, každé ontologické prohlášení. Na západě probíhal složitý boj o místo učitele – Guru, lama, rinpoče, byli středem pro přijetí východních duchovních myšlenek. Při pokusu se setkat s problémem Guru byly potlačeny jiné představy – do doktorů a šamanů. Ale nejobecnější posun nastal v psychologii a v představách, že Guru je terapeut. Musíme věnovat zvláštní pozornost těmto metaforám a jejich místu v společenské představivosti dnešního průmyslového světa. Za těmito nedávnými pokusy představit východní učení a ustanovit jim místo v nápadité oblasti západu je historie.

Na počátku 19. století přičkly Evropané tibetskému buddhismu nálepku Lamanismus, která jen podtrhla jeho odchylky tzv. čistého buddhismu a také zdůraznila totalitní sílu jeho elity. Jak jsme viděli v druhé kapitole, představa lámů na cestě odhalila jejich touhy a obavy a odhalila i něco z povahy jejich i povahy cestovatelů.

V současnosti používaný termín „doktor“ a „terapeut“ není odhalující. Tyto termíny jsou velmi bohaté na představivost, ale v literatuře velmi zákeřné. Jistě je poněkud

naivní tvrdit, jak se často stává, že západní odpor k pojmu fantazie vševědoucích učitelů odhalí psychickou a duševní nezralost. Literatizace Lamovy síly může vytvořit postavu vševědociho. Představitost je v přítomnosti bohů ochromena.